

Pris 50 penni.

Fiskaresonen

Finlands oförgätlige wälgörare.

Med 3 afbildningar.

Säljes till förmån för Agrikola-fonden.

IV b1

Kapitel

Barnböcker

Fiskarsfonden

Finlands oförgätlige välgörare.

Med 3 afbildningar.

Säljes till förmån för Agrikola-fonden.

Andra upplagan.

Å b o,

Hrendellsta boktryckeriet, 1876.

Förord.

Den wälwilja, hwarmed denna lilla skrift för fem år sedan i vårt land emottogs, och den korta tid af föga mera än tolf månader, inom hwilken hela upplagan af 1000 ex. på swenska och 2500 på finska språket utsåldes till förmån för Agricola-monumentsfonden, torde mera än wäl ådagalägga, att den hufvudsak, som deruti uttalats, af Finlands folk icke ogillats.

Snnewarande år 1876, såsom warande det hundra året efter den ännu enda auctoriserade finska bibelsöfversättningens tillkomst, i förening med det i dag sammanträdande första allmänna kyrkomötet för vårt lands evangelisk-lutheriska församlingar, synes och hellsamt i minnet återkalla biskop Mikael Agricolas oförgätliga förtjenster om sitt fosterland och dess folk, hwilket säkerligen icke illa skall upptaga, att några i Agricolas stad besattne wänner af hans monumentsfond, genom en andra oförändrad upplaga af den lilla anspråkslösa skriften, wörfamt erinrar om sitt redan wid den första upplagans utgifwande gjorda meddelande, att fonden såsom då, om än sedan dess några trestubblad, dock ännu är alltför otillräcklig för åstadkommande af en, den om fäderneslandet så högt förtjente mannen wärdig minneswård.

År 1864 inwigdes ärestoden åt den finska häfdeförstnigens ädle fader; han sitter der, ensam på den wida platsen, med blicken fäst på den äldrige och minnesrika domkyrkan, wäntande att det finska skriftspråkets fader, första öfwerfättaren af Guds eget heliga ord till finst tungomål, genomförelaren i Luthers anda af det wälsignelserika reformationsverket inom Suomis landamären, wäntande, säga wi, att äfwen denne Finlands ädle son icke länge skall bröja att, genom tacksamme trosförwandters försorg, intaga den midt emot honom lediga platsen, och det måhända uti den gestalt, hwartill den nu i vår lilla skrift tillagda trehje afbildningen möjligen kunde innebära en antydning.

Åbo den 1 Juni 1876.

Agricola-monumentsfondens wänner.

Eftermiddagens läsning och arbete uti Ryrkbyns skola i M. kapell woro slutade. Förrän wi, käre läsare, gå att berätta, hwad som derpå i skolan tilldrog sig, wilja wi kasta en flyktig blick tillbaka både på skolan och des goda lärarinna. Skolan war icke gammal; den hade uppstått under den för Finland och des folk förfärliga wintern 1867—1868. Det är ett gammalt ordspråk, som säger: "intet är så ondt, att det icke har något godt med sig." När detta ordspråk lämpas på det, som händer oss, menniskor, i denna werld, så ligger deri en djup och stor sanning. En kristen wet, att werldens stora och hwarje menniskas minsta öden ledas af en wis och kärleksfull Fader i himmelen, som styrer folkens och menniskornas öden så, att Hans rike på jorden mer och mer befrämjas och att den enskilda menniskan föres, blott hon låter sig föras, mer och mer till lifwet och delaktigheten i den ensfödde Sonen, hennes och werldens frälsare. När Hans kärleksfulla wishet finner det oss nyttigt, låter Han den dag, som wi i vår blindhet kalla **ond**,

falla tung öfwer oss, att wi, hwilka dagligen fara wilse i öfwerträdelsor och synder, måtte komma till besinning om hwad vår ewiga frid tillhörer, stanna på förderfwets väg och nalkas honom genom Hans heliga Andä, som meddelar nåden i Kristus. Hwad som sålunda synes vårt jordiska sinne **ondt**, emedan det motstrider och plågar den köttflicka hågen i oss, det är och blifwer, genom Guds nåd och ledning, ett öfwerfwinnetligt godt för vårt rätta och högre lif, blott wi wilja deri se och följa det "tecken" och den maning öfwanifrån, som deri ligger. **Så** sänder Herren oss stundom onda och swära dagar och år till vår wäckelse och för vår andliga uppsoftran; liksom han äfwen leder det onda, som menniskorna i sin syndighet begå, "till en god utgång," då Han tillstädjer det att ske. **Så** hade det gått i M. kapell under det swära hemsökelseåret, att derunder bragtes till stånd en wälsignelserik inrättning, som under fordnä goda år icke kunnat blifwa något af. När hungern och sjukdomen härjade i hwarje stuga, isynnerhet hos inhysningen, backstugusittaren och torparen, och böden bortträdte genom hungersnerwfebern mången fader och moder från wärnlösa barn, uppstod ett hjertskärande elände i kapellet, och de litet förmögnare gårdarne öfwerfsmämdes af arma tiggare, särdeles små, uthingrade och halfsnakna barn. Hwad stod under den all-

männa nöden då att göra? Den fromme kapellpresten, Pastor W., grep sig an att uttänka något medel att hjälpa och från det fringwandrande tiggeriets fador och förderf frälsta de arma små barnen, och sedan han i bönen sökt och funnit uppmuntran från sin Herre och Mästare samt anförtrott sin sak i Hans hand, "som är när de sina alla dagar intill werldens ända," meddelade han sina tankar åt sin hustru och sina två döttrar samt åt de herrskaps-personer, hvilka bodde i kapellet. Med det meka hjerta, som Gud gifwit qwinnan, rördes herrskaps-familjernas fruntimmer af de små barnens hjälplöshet; de förenade sig att genom förfärdigande af arbeten, som försälldes till närmast belägna stad, genom försäljande af öfwerflödiga grannlåter och smycken m. m. samla medel till en tillflyktsort för de wärnlösa barnen i kapellet. Herren belönade med framgång deras menisfwänliga företag; bönderna förbundo sig att dagligen lemna mjölk och mjöl, wed och ljus efter sin ringa råd och lägenhet, och så uppstod midt under hungerns och nödens hemföfelfer — barnhemmet och byskolan i kyrkbyn, såsom en om sin lekamliga tillwaro swårt kämpande församlings förtröstansfulla tillrop till Honom, som sade: "låter barnen komma till mig och förmener dem icke;" de swårt pröfwade wågade lägga grundstenen till denna andeliga plantering endast och alle-

nast i förtröstan på Honom, som kunde och wille hjälpa, då nöden är som störst, blott man förlitar på Honom. Att barnstygdsanstalten tillika och hufwudsakligen blef en — **skola**, der Guds ord, flit, arbetsamhet och mången nyttig kunskap och färdighet skulle inläras, det war Pastor W:s wilja och derpå gingo alla så gerna, gerna in, ty den swåra tiden hade lärt en och hwar att inse, att det finsta folkets öde hade varit wida lättare, att hungersnöden aldrig hade kunnat blifwa så stor, om gudsfruktan, flit, arbetsamhet, sparsamhet och kunskaper varit rådande allmännare inom Finlands gränser, än gudsfröfakt, lättja, häglöshet, laster, öfwerflöd och öfwerdåd i lefnadsfätt, samt ofkunnighet och fördomar. Nöden är en god, är den bästa läromästare och samwetets wakna röst höres klarare, när sorgen marterar och hjertat swider i oro. — Men barnhemmet och skolan skulle hafwa en bostad, en lärarinna och föreständarinna. Om den förre lätt kan finnas, så är det gemenligen desto swårare att finna en fullt lämplig person till det fednare, ty dertill behöfwes sann gudsfruktan och uppriktig fromhet, mycket allwar, men också mycket kristligt tålmod, arbetsamhets- och ordningsfinne, kärlek till barn, kunskapsrikhet; med ett ord, många, många kristliga bygder och många goda husliga och medborgerliga dugligheter och förmågor. Men Gud, som

underligen leder allas öden, hade dertill "förfett offret," om vi så få tala med Skriftens ord. I kapellet fanns en dertill både lämplig och villig qwinna, nyligen blifven enka. Hon war född af förmögna och förståndiga föräldrar, hwilka hade ett af kapellets största hemman. Tidigt hade hon, med föräldrarnes samtycke, gifwit sitt hjerta åt en ung, fattig, men redlig och arbetsam man, hwilken tjenade som dräng i hennes föräldrars hus. Då föräldrarne dogo, öfvertogo hon och hennes man hemmanet. Wälfstånd herrskade länge i deras flitiga och ordningsfulla bo och Herren wälsignade dem med "barn och blomma." Men "underliga äro Herrans vägar;" mannen ådrog sig, under ett strängt vinterarbete, en långvarig sjuklighet, flera swåra miswäxtår följde på hwarandra, och den stadars hustrun, som af flera små barns och mannens wård hindrades att noga efterse hemmanets wård, hwilken måste anförtrös lejda tjenare, såg inom kort mannen gömd i jorden, egendomen förlorad och den dag nära, när hon med sina små skulle nödgas lemna sina fäders torfwa, då — hungersåret inföll. Barnen föllo snart ett offer för den inom kapellet rasande febern och med tungt, men undergifwet hjerta såg modren dem nedläggas i jordens modersbarm, — såsom frön till ett herrligare lif i ewigheten, — inwid fadrens graf. Då wisade sig, huru rikt och

herrligt det kapital är, som består i en god och kristlig uppföstran i ungdomen. Ej slärd och prål hade föräldrarne i tiden inplantat hos sin dotter, utan de hade tidigt wänt hennes håg till Gud och de gudomliga tingen och hållit henne uti en förträfflig, af en kristligt sinnad man ledd folkskola i närmaste stad. När nu Gud i sin outgrundliga wisheit hade funnit för godt att frångåta henne man, barn och egendom, öfwerlemnade hon icke sitt hjerta åt gudlös förtwiflan och lifnöjd öwerksamhet, utan hon trodde sig i de skickelser och pröfningar, hwilka Gud henne tillfändt, se ett tecken, att hon, som icke mer hade egna barn, borde blifwa en moder för de många, hwilkas jordiska stöd nu dagligen bortrycktes, och dertöre mottog hon willigt och med sitt warma hjertas hela kärlek anbudet, att wara föreståndarinna och lärarinna i M. kapells kyrkby skola. Sådan war skolans uppkomst, sådan lärariinnan. Om vi omtalat detta i alltför widlöftiga ordalag, hoppas wi, att våra kära läsare icke skola misstycka detta, åtminstone om de äro så sinnade, som wi äro det och dertöre också tro andra wara, nemligen att gerna wilja taga reda på sammanhanget med och upphofwet till det, som möter oss på lifwets wäg. Ty huru skole wi eljest kunna egna menniskorna och deras inrättningar och angelägenheter vårt deltagande och vår kärleksfulla uppmärksam-

het och samverkan, om vi icke få noga, som möjligt, lära oss att känna, hurudana de äro och hwad som är deras mål och sträfswande! Du bättre vi känna allt detta, desto warmare hysa vi deltagande för dem. Då vi nu önska våra kära läsares deltagande för skolan i M. och för hwad der tilldrog sig en winter-afton, — hafwa vi welat göra dem förtrogna med skolan samt dess fromma och förträffliga lärarinnas öden och uppkomst. Vi återwända nu till skolan i M. Dagens läsning och öfningar woro slutade; ja, äfwen den enkla böneandakten war fulländad och barnens böjliga och klara röster hade redan i en kort psalmvers sjungit Herranom lof och tack för Hans kärleksfulla skydd under dagens arbeten och fröjder och utbedt sig Hans hägnande wård under nattens mörka timmar; men allt ännu dröjde barnen i skolestugan och tycktes ännu icke rusta sig till uppbrott i den klara stjerneqvällen. Vi säga till uppbrott, hwilket gälde de barn, hwilka icke hade sitt hem i läroinrättningen, ty utom af barnhemmets egentliga skyddslingar besöktes skolan af en mängd andra barn, äfwen de förmodnaste bönder, ty bättre läroinrättning fanns icke i de bygderna. Svarföre dröjde barnen? Jo, deras goda lärarinna hade för sed att, då en dags hyselsättningar i skolan gått wäl och barnen derunder utmärkt sig för flit, ordning och berömligt uppförande,

belöna dem med att på aftonen, efter lektionernas slut, berätta för dem eller ur böcker läsa för dem någon historia, equad att upplysa deras förstånd, föräbla deras hjerta och helga deras wilja; och det war ett bewis på skolans förträffliga framgång, att sådana betraktelseqwällar rätt ofta återkommo. Desså älskade de mettgiriga barnen utomordentligt dessa "historieaftnar" och sågo i dem rikare belöningar än i hwad helst annat, som kunde gifwas dem, ty i barn domen äro människornas hjertan lyftnare efter allt, som påminner dem om de andeliga ting och det underbara, himmelska hemmet derofwan, än efter jordens förgängliga ting; deras sinnen hafwa ännu icke hårdnat genom beröringen med girigheten, egennyttan och njutningslustan, utan de stå ännu närmare det Faderns hus, hwarifrån deras odödliga själar utgått, de ligga närmare ännu det frälsare-hjerta, som sade: "Åter barnen komma till mig och förmener dem icke, ty sådana hörer Guds rike till." Desså war det ju så behagligt och trefligt att, medan mörker och köld rådde derute på December-qvällen, sitta i en stor rundel kring den ansefliga, pryddligt hwitmenade spisel i skolestugan, i hwilken en wäldig brasa sprakade och spribde sitt wänliga och wärmande sten rundt omkring hela rummet, och uppmärksam tillhöra till lärmors wänliga och klara stämma, som om-

talade så mycket minnesvärdt ur förgångna tiders lif, eller berättade om det myckna underbara, som Skaparens makt och godhet frammanat i fjerran länder och riken eller förtäljde en af dessa djupsinniga sagor, som det finska folkets memodiga ande diktat, och hwari den på ett lärorikt sätt framställt sin erfarenhet och sina tankar om tingen, eller då hon ur mången god bok föreläste wackra skaldestycken och goda berättelser. En sådan qwäll war dem nu åter lofwad; derföre dröjde barnen, derföre woro de äldre af dem så ißrigt sysselsatta att städa i skolan, och att upprada wedträn i den rhmliga spiseln och antända brasan, för att berättelsen desto förr skulle få taga sin början. Raskt går arbetet, då det med god wilja för rättas, och inom kort hade barnen dragit bänkarne omkring härden och intagit sina platser, de smärre närmast den i midten sittande lärarinnan och de äldre längre bort. Allt war således redo att lyhna, samt lärarinnan att beghinna.

3 aften, mina kära barn, så beghnte lärmoder, will jag tala för eder om en fattig fiskareson, hemma från Perno socken och Torsby by, hwilken genom Guds kraftiga bistånd blef i Hans hand ett mäktigt och wälsignelsefullt redskap till den sanna, ewangeliska lärans utbredade och befastande i vårt land och som, — en fiskare efter fadrens yrke, liksom flertalet af apostlarna, —

hufw Finlandes apostel, en reformator i Luther's anda och en författare af de första ewangeliska böcker på finska språket. Hans namn har wißt mången af er hört; det är ett högt ättadt och älskadt namn i Finska historien: **Mikael Agrikola**, såsom han kallade sig sjelf, ett namn, som på det latinska tungomålet betyder: **åkerbrukare**, ett hedrande namn och yrke, och mycket passande för honom, ty liksom det finska folket af Försynens wisa ledning fördes att genom det förädlande åkerbruket bryta bygd högt upp i nordens stränga klimat, så sändes och utkorades han, att ur det finska folkets hjertan upprycka det ogräs, som under århundradens mörker blifwit af påswiift willfarelse och dikt påtvingadt Christi enkla och rena lära, och uppluckra den andeliga jordmånen i Finnarne's själar till mottagande af det rena, gudomliga ordets jäd, då han till finskan öfversatte för första gången de Heliga Skrifterna.

"Du förde ditt folk, såsom en fårahjord" sjunger konung David, lofprisande, om Herren i sin 77:de psalm. Wäl war det icke till de södra ländernas feta betesmarker, till de af naturen rika länder, der "mjölk och honung" sjelfmant rinna, som Herren i sin wisshet förde oss och gaf "vårt lif en strand;" men Han förde tidigt det finska folket in på andens ädla betesmarker, på de andeliga fälten, hwaröfwer kristendomens herrliga sol

strålar så mäktigt och bereder plantor till
värt för ewighetens skördar. Det land, der
finsta folket fick nedslå sina fasta bonings-
platser, är ett i höga nordnen beläget, dit po-
lens is sänder sin kalla andedräkt och der
oblastens på jorden nedlagda möda icke så
fällan gäckas af frostens härjningar. Men
dock är det ett herrligt land, ett älskadt land,
der wi hafwa mångfaldig anledning att min-
nas Moses' ord: "Skämmer icke landet, der I
uti bor" (4 Mos. 35: 33). Ty Herrans wäl-
signelse hwilar deröfwer, "Du, Herre, besöker
landet och waktar det" (Ps. 65: 10). Just
genom sin karga natur bewarar det sina
innebyggare för många af de frestelser och
wådor, som i mera lyckligt lottade länder
utgöra en snara för de syndiga menniskorna.
För att kunna lefwa måste wi, finnar, arbeta
tråget i vårt anletes swett, wi måste wara
måttliga och sparsamma; men genom arbete
och måtta stärkes kroppen och hållas själs-
krafterna uppe, då lättja och hyppighet för-
störa småningom kropp och själ. Derför
hafwa wi en så stor anledning att tacka Gud,
som ställde det finsta folket såsom en odlin-
gens förpost emot polarkrafternas köld, och
att sjunga med vår Runeberg:

Här är oss ljust, här är oss godt,

Här är oss allt bekvämt;

Hur ödet kastar än vår lott,

Ett land, ett fosterland wi fått.

Swad finns på jorden mera värdt

Att hållas dyrt och kärt?

"Blif i landet och föd dig redligt," sä-
ger David (Ps. 19: 5) och att detta i vårt
land är möjligt för den gudfruktige och idoge
arbetaren, det är den gode Gudens rikliga
wälsignelse åt det trägna arbetet, för att lätta
menniskans wandring genom forgedalen. Mot
dem, hwilka i yttre måtto, att tala efter
mennisko-uppfattning, äro wanlottade, wisar
Gud, den högste förbarmaren, rikligast sin
faderliga huldhet genom andeliga gåfwor.
Det i yttre måtto kargare begåfwade finsta
folket hugnade Herren tidigare, än månet
annat större och lyckligare folk, med sin an-
das himmelska gåfwor. Snart förjagades
här hedendomens mörker af kristendomens
ljus; och då den kristna sanningen under
medeltidens århundraden blifwit uppblandad
med och undanskymd af menniskobakter, upp-
gick knappast i Tyssland ånho sanningens
klara sol genom Luthers kyrkoförbättring,
förrän ett återstken deraf spredde sig till Fin-
lands bygder genom en Finne och Luthers
lärlunge, **Peter Särkilax**, som här predi-
kade Guds ord rent och klart, långt förr än
de mäktigaste folken i vår werldsdel blefwo
delaktiga af den åter renade Guds-kunskapen
och Guds-dyrkan. Men den fastaste grunden
sättnades ännu, då Särkilax verkade för Guds
rike; Guds eget ord, den Heliga Skrift war
ännu icke tillgänglig för det finsta folket,
emedan det ännu icke war öfversatt till fin-

skap, så att icke hwar man ur sjelfwa den heliga och rena källan, till hwilken Luthers kyrkoförbättring åter öppnat fri tillgång, kunde ösa ordets lefwande watten, till tröst, upplifsning och warning, till tuftan och ledning. Men sålunda saknades ännu det bästa och förnämsta för dem, som talade med finst tunga:

Det låra ord, det enkla ord,
Som menstfor dock förgåta.
Hwar är en mencklig wisdom spord,
Som sig dermed kan måta?
Hwar visar werlden oss en grund
Så fast att derpå bygga,
Som ordet af Guds egen mund,
Det ewiga och trygga.

När annat, som wi ofta wårdt
Att åga här och spara,
Af rost och mal och tid förtårdt
Hör upp vår fröjd att wara,
När dagens werk förgås med hast
Ja, för än afton stundat,
Står än Guds ord så nytt och fast
Som när det först blef grundadt.

Att "nu i flott och boja lifa" det heliga gudsordet finnes tillgängligt för dem, som förshynen gifwit det ädla och wackra finsta språket till tungomål, derför står det finsta folket främst, näst Gud, i skuld hos M. Algricola. Honom tillkommer bland menniskfor, hwilka warit redskap för Guds anda, äran derför, att wi kunna sjunga med Runeberg:

De äro nu förgångne
Desså de sorgear,
Då sådren suto fångne
I mörkrets boja swår,
Då den dig wedersakar,
O Gud, med wåld och makt
Din sannings ljusastakar
Inunder skeppa lagt.

Ditt ord fick ingen lysa,
Som dertill wigd ej war,
Din kärlek fick ej lysa
För allom uppenbar;
Man måste djupt sig fröka
Till usla brunnar då,
Man måste menstfor söka,
För att dig söka få.

Du, som din sanning skrifwit
Mer klar än sol och dag,
Du, som vår broder blifwit
Och fyllt för oss din lag,
Till dig fick man ej skåda
Med klar och öppen blick,
Hos dig, i nöd och wåda,
Ej tröst man söka fick.

O hwilka swåra dagar,
O hwilken sorgens tid!
Då hördes werldens lagar
Mer, än Guds stamma blid;
Hans löstes fasta grunder
Fick man ej bygga på;
En samling menckforunder,
Ack, den war bibel då.

Swem har ett finst hjerta och will icke
höra berättas hwad historien känner om denna

ljusets banerförare, M. Agrikola? Om honom, som var den egentliga reformatorn i vårt land, i Luthers anda och kraft, vårt lands första, verkliga evangeliska biskop samt den första, som utgaf böcker på finska språket och lät största delen af bibeln ikläda sig det finska språkets dräkt!!

Mikaël Agrikola var född i Perno socken, såsom jag redan nämnt, och han själf tog sig namnet Agrikola, ty hans släkt ägde icke något tillnamn. Hans fader var en fattig fiskare, Olof Simonsson wid namn, anställd i denna egenkap wid Särkilax herrgård i nämnde socken. Mikael's födelseår är icke mera någonstädes anteckadt, men man kan gissa till att han var född något af åren 1510, 1511 eller 1512. Guru hans fattiga föräldrar kommo att fända honom i skola, hwilket de tiderna icke skedde med många bondebarn, det weta wi icke heller, men säkert war Guds hand med derwid och barnets goda anlag röjde sig wäl så kraftigt i barndoms-åren, att hans fader föranleddes att låta honom gå läswägen eller att bli prest. Sin första undervisning åtnjöt han i Wiborgs skola, der en slitig och trogen man, **Johannes Erasmi**, då meddelade undervisning. Denne Johannes war känd för sin stora sfiidlighet, och blef derföre förflyttad till Åbo att wara biskopen **Martin Skyttes** handsekreterare. Man har all anledning att tro,

det wid tillfället af denna förflyttning rektor Johannes medtog till Åbo såsom en mycket lofwande yngling den unge Mikael ur Wiborgs skola och förskaffade honom anställning hos biskopen såsom renskrifware. Det var på detta sätt, som Torsby-fiskarens son infördes på den bana, der han sedermera så utmärkte sig såsom finsta kyrkans reformator och finst skriftställare. Johannes hade gifvit honom en af dessa skatter, som äro de värderikaste i lifwet, skatten af goda kunskaper; och tillika hade han på det bästa talat för honom hos biskop Martin Skytte. Denne var en menniskoälsfande man, alltid willig att uppmuntra och understödja sådana ynglingar, hos hwilka han fann goda anlag att blifwa något nyttigt för fosterlandet. Snart tillwunn sig den unge Agrikola genom sina gåfwor, sin flit och sina allwarliga sträfswanden biskopens hela förtroende, och när Johannes dog, fick Agrikola efterträda honom i hans sekreterareskytla hos Martin Skytte.

Agrikola antom till Åbo fring 1530, just wid den tiden då Peter Särkilax, denna Finlands första, evangeliska predikant, förtunnade den renade kristendomens nya, men ewigt desamma gudomliga läror i Åbo, och af honom fick vår unge Agrikola wäckselsen att uppträda såsom reformationens eller lutherska kyrkoförbättringens utbredare i verk och gerning i Finland. Tillgifwen den apo-

stoliska läran, (såsom Lutheriska kyrkoläran den tiden kallades, emedan Luther återfört till apostolalärans renhet den under de närmast förflutna århundradena med menniskodifter uppblandade kristna tron) och dertill behaglig för konung Gustaf den första, hwilken längtade att i Sverige och Finland införa kyrkoförbättringen, blef vår Agrikola inwigd till det heliga prestaembetet så tidigt, att han knappast uppnått myndiga år, och från den tiden begynte han flitigt öfwa sig i predikande, både i Åbo stad och i landsbygden, dit han åtföljde biskopen på de embetsresor kring stiftet, denne tidt och ofta gjorde för att granska kyrkoficket i socknarne. Derigenom utvecklades den unge prestmannens rika andeliga gåfwor och lifwades hans nit för Guds sak, samt blef han tidigt känd på många orter i landet för sina predikningar i den nya, rena andan, och ingaf, såsom en annan af Finlands lärda och verkksamaste biskopar, **Paul Juusten**, om honom berättar, redan då mången det hoppet, att han skulle blifwa ett nyttigt redskap för församlingens underwisande i Christi sanna, oförfälskade lära. Men förrän Agrikola kunde med full framgång fortsätta Peter Särkilaz' verk, måste han begifwa sig till reformationens stamstad: till Wittenberg, den nya, berömda högskolan i Tyskland, der tusendetal ynglingar lyfnade med wördnad och wettgirighet till **Martin**

Luthers och hans lärda vän, den milde **Philip Melanchtons** föreläsningar, rörande den enda saliggörande sanningen om nåden i Christo Jesu. Omkring år 1535 reste Agrikola dit och blef der till 1539, under hwilka år han flitigt begagnade de stora männens underwisning och erhöll den då för tiden mycket ansedda wärdigheten af magister. Han kom från Wittenberg till Stockholm sistnämnda år och Luther sjelf skref om honom till konung Gustaf den första, att han "wäl war ung ännu men utmärkt i lärdom, snille och goda seder," hwarföre Luther framställde honom för konungen "såsom en wäl bepröfwad man och bad Christus, att Han genom honom måtte skaffa mycket frukt för sitt rike." Då Agrikola från Stockholm hemkom till Åbo om sommaren 1539, anställdes han i Åbo skola som rektor och der verkade han i 9 år med brinnande nit och stor flidlighet, så att den skolan den tiden räknades som en af de allra yppersta i hela Sveriges rike. Under det han war rektor biträdde han tillika biskop Skytte på dennes biskopsvisitationer eller embetsresor i landet och på dessa resor begagnade Agrikola flitigt tillfället att predika och genom sina predikningar förbereda det finska folket på den sanna lärans annammande; sålunda verkade han både såsom lärare wid landets förnämsta skola och i församlingarne genom predikningarne i evangeli

anda, att öppna sina samtida landsmäns hjertan för det ljuswa budskapet om menniskornas frälsning och salighet genom **tron allena på Christi ewigt gällande förtjenst**, och deras ögon till att inse, huru denna grunden för en kristens hela salighets hopp blifwit under tidernas lopp rubbad och skakad genom de påfliga lärornas **werkhelighet**. 1548 blef Agrikola enkom förordnad att wara den äldrige biskopens medhjelpare och upphörde då att wara skolrektor. Sedan Skytte dött 1552, skötte Agrikola ensam hela det höga och answarsfulla biskopsambetet under twenne års tid, innan han blef till ordinarie biskop utnämnd och inwigd. Under den tiden, då han skötte stiftet ensam eller tillsammans med Skytte, försiggick redan reformationen med rastaste steg i vårt kära fosterland, så att, då Agrikola sjelf wardt biskop, hade redan reformationens ljus segrat öfwer det påfliga mörkret, om det också ännu drog länge, länge ut, innan det mörker, som i århundraden hwilat öfwer landet och i folkets hjertan, wet fullkomligt bort ur landet och sinna. Ty endast långsamt mogna sanningens sädeskorn i menniskohjertat, dit lögnens ogräs hastigt intränger, men endast med stor swårighet och möda derur uppryckes. Därföre må wi ständigt och warmt bedja Gud, att Han städse låter sitt heliga ords ljus lysa för oss, suckande: "Helige Gud och fa-

der, helga oss i din sanning, ditt ord är sanning."

När Agrikola i Juni 1554, blef biskop, inträttades i Finland två stift, Åbo och Wiborgs, af hvilka Agrikola fick det förra och Paul Junsten det sednare. Churu af konungen utkorad biskop, brådskade icke Agrikola att låta högtidligen insätta sig i sitt höga embete; honom lågo de dyra pligter och det arbete, som åtföljde hans embete, främst om hjertat och därföre visiterade han hela sommaren stärsöcknarne i södra delen af stiftet, innan den högtidliga förrättning, hwarigenom han wardt i embetet insatt, försiggick i Åbo domkyrka. Följande sommaren 1555, medan krig rasade med Ryssland i östra delen af Finland, besökte han församlingarne i norra delen af stiftet eller i det aflägsna Österbotten.

Detta är den sista embetshandling, som finnes upptecknad om honom, såsom biskop. Ty den werksamme, så rikt begäfwade herdens och fosterlandswännens död inträffade kort derpå, således medan han ännu stod i mannaålderns blomma, i en ålder af högst 47 år. Men lifwets sanna längd beror icke af de år, som war lefnad mäter, utan egentligast af de ädla werk och gagneliga gerningar, hwarmed wi uppfylla våra lefnadsdagar, af det goda, wi tänkt, welat och med Guds nådiga hjelp uträttat. Den ädle biskop Agrikolas korta lif war långt och rikt, emedan

han under sina få lefnadsår hunnit uträtta så mycket herrligt och godt för Guds rike och tillika så mycket nyttigt och af framtidsrit betydelse för det finska folkets språk och bildning.

Rönung Gustaf den första, som sedan Nov. 1554 varit i krig med sin granne, Ryshlands furste, men lifligt önskade ett slut på fejden, skickade dit sändebud, för att be- reda fred, och bland dem den högt aktade, scklige och språkfunnige biskop Agrikola, som till och med kände ryfska språket, en kunskap, som då var mycket sällsynt. Den 21 Fe- bruari 1557 anlände sändebuden till ryfska hufvudstaden Moskwa och lyckades så wäl, att fred blef undertecknad på 40 år den 2 April 1557. Den 3 April reste Agrikola från Moskwa, men på återvägen insjuknade han och dog hastigt, då man skulle hjälpa honom, efter hans egen begäran, ur slädan, i Nykyrko socken och Kyroniemi by den 9 April 1557. Såsom hela hans lefnad varit utmärkt af outtröttligt nit i hans wiktiga embetspligters uppfyllande, så dog han också midt under det han war sysselsatt med detta wiktiga fredswärf för det allmänna bästa. Hans döda lefamen fördes till Wiborg, der han begrofs med högtidlig litbegängelse den 11 April, som war palmvändagen.

Biskop Agrikolas maka hette Brita Olofsdotter. Man känner åtminstone en son

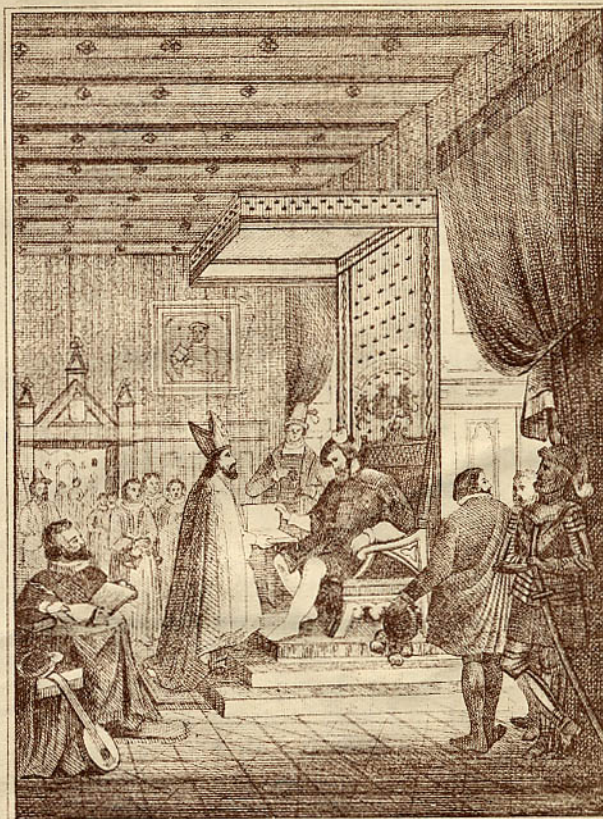
af honom, hwilken blef upphöjd i adeligt stånd och fick då namnet Lejonmark.

Huru biskop Agrikola ingrep i befor- drandet af kyrkoförbättringens stora werk i Finland, derom saknar man i historieböckerna utförligare och närmare uppgifter. Men det är lätt att förstå, att det wiktigaaste derwid war, att han öfversatte och utgaf största de- len af den heliga Skrift på finska språket samt äfwen författade andra religiösa skrifter på samma wårt modersmål. På samma gång han sålunda beredde finnarne tillgång till Guds heliga ord och till religionens san- ningar på deras eget språk, upphöjde han finskan, som man hittills blott talat, men aldrig i böcker begagnat, till skrift- och bok- språk, så att det finska folket står till honom i en oändligt stor förbindelse både för hwad han gjorde för finnarne i afseende på Guds ords utbredande ibland dem, och för deras kära och wackra språks räddande från glöm- ska och undergång genom dess förvandlande till ett i böcker och skrifter begagnadt och be- gagneligt tungomål. Hwar och en, som wet värdera det dyrbara tungomål, på hwilket en älskande moder hwisar till oss sina ömma kärleksord och sina dyrbara lärdomar och för- maningar allt ifrån den stund wi begynna att något fatta och förstå, detta wälsjudande språk, genom hwilket wi förmå meddela våra föräldrar, våra anhöriga och wänner våra

tankar, våra önsfningar, våra känslor, han vet och, att stor, en outhärlig tacksamhet är finsta folket skyldigt den man, som först begynte begagna i skrifter och sålunda upphöja till bokspråk modersmålet. Och huru stor blir icke denna tacksamhetsförlust, då vi lägga dertill, att till detta språk af denna samma man främst bland allt öfverflyttades Guds eget heliga ord, boken bland böcker, den Heliga Skrift eller bibeln. Den kostligaste bland perlor, Guds uppenbarade ord, innesfattad i den ädlaste af metaller, vårt eget dyra, kära modersmål, se der den skänk, som biskop Agrikolas hand räckte det finsta folket. Hvilken gåfwa kunde vara herrligare och välkomnare än denna! Därför står och i den förnämsta af landets kyrkor, i Åbo wördnadswårda, äldriga domkyrka, afbildadt på en vägg i koret det högtidliga tillfälle, när biskop Agrikola öfwerlemnar den finsta bibelöfversättningen åt Sveriges och Finlands gemensamma konung, och den herrliga målningen står med rätta wid sidan af den, som föreställer, huru finnarne döptes af den helige biskop Henrik, ty ordet och sakramenten äro nycklarna till Guds rikes skatter.

Jag skall nu orda om de böcker och skrifter, som biskop Agrikola författat och utgifvit:

Biskop Agrikola har utgifvit först en "bönebok," hvilken är den äldsta på finsta

Konung Gustaf den femte tillager, af Biskop Agrikola, den första Finska Bibel öfversättningen.

skrifna bok, som kommit till våra dagar,
 sedan den trotsat många härjande eldsvådor
 och fiendehand, hwilka under de flydda år=
 hundradena så många gånger förstört bok=
 samlingarne i vårt land. Boken trycktes
 1544 i Stockholm. Afwen en **ABC-bok**
 har han utgifwit och en **katekes**, hwilken
 war en öfversättning af folk- och barnaboken:
 Luthers lilla katekes, och dessa böcker skola
 blifwit tryckta före 1544, men af dem har
 icke ett enda exemplar till våra dagar rädd=
 dats. Agrikolas bönebok innehåller icke blott
 en samling böner och walda lossånger både
 ur bibeln och af äldre kyrkofäder och fromma
 män i kristna kyrkans äldsta tider, utan också
 mycket annat, såsom 1:sta kapitlet af Johan=
 nes' och Lukas', det andra af Matthei och
 det sista af Marci evangelium, kristna kyr=
 kans allmänna trosbekännelser, både aposto=
 liska tron och nicenska tron, sådan den fin=
 nes i psalmboken under N:o 5, och athana=
 sianska tron, som finnes i Swebilii katekes,
 börjande med orden: "Hwilken, som will sa=
 lig warda" o. s. w. Desutom finnes der en
 ständig almanacka, reglor, uppgifter och ord=
 språk, lika dem som man nu för tiden läser
 i "bondpraktikan," "kloka gubben" och "gum=
 man" och dylika skrifter, som wilja lemna
 allmogen goda råd och föreskrifter i det dag=
 liga lifwets förekommande fall, syflor och
 förhållanden. Der finner man ock kollekter

eller böner för hvar och en af årets högtidsdagar, icke blott för dem, hwilka ännu i våra dagar högtidligen firas, utan ock för många, hwilka firades i fordnä, katolska tider, och af hwilka de flesta aflöstes redan reformationstiden, men af hwilka andra bibehöllo sig ända till 1772. En sådan gammal, öfwer trehundraårig bok, hwilken de tiderna war så dyr och dyrbar, är en stor sällsynthet nu att få se, än mer att få äga; och man kan icke betrakta en sådan utan djupa känslor af wördnad och tacksamhet, då man påminner sig, att det war denna wördnadswärda bok, af hwilken våra fäder först lärde sig att tacka Gud i böner på sitt eget språk, då man hittills i kyrkorna begagnat böner endast på det latinska språket, som ingen utom presten och stundom äfwen icke han, som dock uppläste dem, förstod. Om den boken berättar biskop Junsten, att den war för Finnarne en så kärkommen klenod, att den dagligen nöttes af deras fingrar. Huru litet förstå wi, nuförtiden lefwande, som se böcker i så stor myckenhet, att uppfatta, hwilken stor och owanlig skatt det finska folket då hade i denna sin enda bok!!

Den wigtigaste och ofskattbaraste gåfwan, som den ädle Mikael Agrikola gaf det finska folket, war likwäl den **Seliga Skrift**, hwilken han wäl icke helt och hållet utgaf, men dock till största delen; det bröjde också mer

än 100 år efter honom, innan **hela** bibeln blef till finskan öfversatt och utgifwen. Nya Testamentet trycktes 1548; Davids psalmer 1551, widare en bok, som innehöll utom Moses' sång, andra Samuelsboks 23:de kapitel, Josafats bön, walda kapitel ur Esaias, Jeremias, Hesekiel och Daniel och de 9 första, mindre profeterna, tryckt 1551, samt Haggai, Zacharias, Malachias år 1552.

Desutom har Agrikola utgifwit den första finska **"kyrko-handbok"** 1549 samt samma år den finska **"messan"** och **"Jesu Christi lidandes historia."**

Desa 7 böcker förtjena att af det finska folket wördas och älfas, såsom grundwalen för den evangeliska lärans tryggade förbestånd i vårt land, liksom de äro förstlingarne af det finska språkets uppträdande i skrift eller tryck. Hvilken minneswärd i sitt folks hjerta har icke Agrikola rest sig dermed, om detta folk förstår att älska och wörda sina ädla minnen och sina hädangångna utmärkta män. Gifwe Gud, att en och hvar, stor och liten, förstode att rätt tacka Gud, som skickat det gömda och lilla Suomi-folket sådana män, som Mikael Agrikola!

Agrikola war till sitt lynne en sådan werksam och pådrifwande man, som den oroliga tid behöfde, i hwilken han föddes och af Gud sattes att verka. När den gamla tidens förwillade lära stridde med den nya

upplifsningen af sanningen genom Luther, twelade icke vår Agrikola, utan eguade sig med själ och hjerta åt den nya lärans utbredande i landet och bragte den till seger i lifwet, men förfor derunder med sådan hofsamhet och klof wishet, att han icke brådstörtadt kullkastade allt, som af ålder warit, utan i sina förbättringar endast syftade på den kristna församlingens sanna wäl, i det han besinnade, att man icke bör med wäld draga menniskorna, lifsom wid håret, till sanningen, utan småningom bereda deras sinnen för henne och så småningom arbeta på fördomarnas aflägsnande. Så går äfwen Gud tillwäga i naturens rike; Han låter morgonstämningen följa på natten, Han låter dagningen och morgonrodnaden småningom följaga nattens mörker, innan Han sänder solen att med sitt strålände anlete belysa jorden och börja den rätta dagen. Agrikola, som war ett barn af Guds ljus och wishet, handlade enligt sin mästares Jesu Christi bud: "Warer milde, som dufwor och listige, som ormar."

Alla hans handlingar i det offentliga lifwet mittna om raspheten i hans företag och fastheten i hans grundsatser, hwilka båda egenstaper woro så högeligen af nöden i den upprörda tid, då han lefde. Men med sitt klara förstånd, sin kraftiga wilja och sin rasfa handlingskraft förenade Agrikola ett ömt och

känsligt hjerta; detta bewisar, bland annat, den rörande klagan, hwilken en swår hungersnöd, som 1551 rådde i Finland, afpressade honom, till följd af folkets nöd, hwarföre han på det mest bewefande sätt bönföll om hjälp från Sverige åt det hungrande fosterlandet.

De stora dygder, som prydde detta Guds utkorade redskap, de förtjenster Agrikola förwärfwade sig om sitt torftiga och gömda fädernesland skola göra hans namn wördadt och älskadt, så länge någon menniska talar med finst tunga och så länge ett kristligt folk bygger och bor i "de tusen sjöars land." I hela det finsta folkets hjerta, i desz historie har Agrikola en minneswärd, som aldrig tidens tand kan bortnöta eller rost och mal förtära. Men emellertid har man i våra dagar, då nitälskan att troget bewara minnet af förfädrens ädla idrotter alltmer waknat och lifwats, fattat den wackra tanken att äfwen åt denne det finsta fosterlandets ädle och kärleksfulle son förskaffa en synlig minneswärd, som wore hans gagneliga och widtomfattande fosterländska werksamhet wärdig. Till detta werk bör det wara en sann fröjd för hwarje Finlands son och dotter att bidraga med någon mark eller penni, och af det ringa, som jag förtjenar, har det warit mig en stor och sällan spord glädje att lemna min lilla skärf."

Då den goda lärarinnan yttrat dessa ord, blef hon förvånad, att från den eljest så tyfsta och ifrigt lyfnande skaran få förnimma ett sakta, men undertryckt sorl. Hon tyfnade då och — se! sorlet fortfor ännu. Nu frågade hon mildt och allvarligt barnen, hwad detta sakta mummel skulle betyda, hwarpå en af de små, som sutto henne närmast, lät förnimma ett: "Goda lärmor! jag och Grit funderade på, huru vi skulle kunna med någon liten slant bidraga till biskop Agrikolas minnesvärd." "Jag ock, jag ock," ljud det i chorus af gröfre och finare barnröster. Alla, alla wille de så gerna hafwa sin lilla del i det af den goda lärarinnan antydda wackra företaget till Agrikolas ära, men huru skulle det tillgå? Den förståndiga lärarinnan uppmånade dem då att tänka närmare på saken, och det behöfdes icke lång öfwerläggning, förrän man war ense derom, att en och hwar borde sjelf, genom eget arbete, söka förwärfwa det lilla bidrag, han eller hon wille lemna; eljest skulle det icke wara någon rätt glädje med alltsammans. Under wintern torde det icke bli så lätt, derom kom man öfwerens, att förtjena något, men då den wackra och ljufta sommarn kom, trodde man sig lätt komma tillrätta med saken. Den ena wille plocka bär, den andra samla swamp, den tredje kummin, den fjerde ben, den femte lumpor, den sjette biträda med kreaturs wall-

ning, den sjunde samla enbär, den åttonde biträda med ängsrödning o. s. w., alla hade de desjutom sina små trädgårdssångar i den gemensamma trädgården och i den skulle de plantera så många goda örter, som sedan låte försälja sig i staden; flickorna skulle odla blommor och i staden försälja så wackra blom-buketter, gossarne skulle försälja allehanda små lekfater af trä, hwilka för stadsbarnen skulle wara begärliga; nog skulle det gå, menade man, och allas anleten skeno redan af barnslig glädje öfwer den wackra summa, man sålunda skulle få tillsammans till det ädla ändamålet. Den goda lärarinnan lät en stund barnen uppgöra sina planer och fröjdas i hoppet, att också de få offra en skärf till det företag, hwarigenom det finsta folket wille ådagalägga sin wördnad för den finsta reformatorns minne; men derpå samlade hon dem åter på sina platser med ett allvarligt: **tyft** och sade:

Älskade barn! jag har nu berättat er, hwad jag känner om vår Mikael Agrikola. Jag har inhemtat detta ur en bok kallad "Finlands minnesvärda män" och ur hwilken jag flere än en gång skall berätta er om de ädle, hwilka warit vårt dyra land till gagn eller wälsignelse i ett eller annat hänseende. Nu slutar jag med en fråga: Hwarigenom tron I att Mikael Agrikola blef en så ädel och ständigt för Finland minnesvärd

man? Jo, genom intet annat än sin gudsfruktan och sin fosterlandskärlek. Emedan han älskade Herren Gud öfverallt, så älskade han oss alla menniskor och framför allt dem, i hwilkas midt han stod, dem som med honom hade gemensam Guds-dyrkan och gemensamt fosterland: det finsta folket, ur hwars led han genom Guds nåd och menniskors godhet, egen flit och arbete framgått till ett af de swåraste embeten i samhället, det högsta i kyrkan. Det finsta fosterlandet, — åt det egnade han alla sina krafter, wälwetande, att den, som under jordelifwet egnar det land, der Gud låtit honom födas och satt honom att verka, sina bästa sträfwanden, hela sitt hjerta, näst Gud, som all ära och all dyrkan tillkommer, den menniskan får, i tron på Guds nåd, hoppas och wänta ett hem en gång i det himmelska fosterlandet, till hwars medborgare wi här uppfosttras i det jordiska och förgängliga fäderneslandet. — Tiden är nu långt framskriden och morgondagens stundande arbete fordrar, att I nu fån söka hwilan i hemmet, för att dertill samla krafter, men innan wi skiljas, låtom oss bedja Gud, som gifwer den rätta andan, att Han, stor i nåd, ger oss äfwen Mikael Agrikolas guds-kärlek och fosterlandskärlek; och för att låta oss af Agrikolas bild dragas till åtanlan på vårt dyra, älskade fosterland, skola wi till-

sammans sjunga den wackra psalmen af Runeberg om fosterlandet, för medborgare:

Bewara, Gud, vårt fosterland,
Håll öfwer det din starkhets hand,
Och war des hågn i strid som frid,
I sorgens som i glädjens tid.

Här se wi hwad oss mest är wårdt,
Allt hwad wi stätte dyrt och kärt;
Ej fjerran finns en bygd, ej när
Som är för oss hwad denna är.

Här hafwa våra fäder bott
Arbetat, kämpat, hoppats, trott;
Här äfwen wi war boning fått,
Med samma lif och samma lott.

Här skola våra barn också
En gång på våra stigar gå,
Ha det wi haft, se det wi sett,
Och be till Herren, som wi bedt.

Gud, skydda detta kära land,
Från sjö till sjö, från strand till strand,
Sänt öfwer det din milda wård,
Som sommardagg på rosegård.

Bälsigna hwarje trofast själ,
Som önskar det af hjertat wäl;
Men slå hwart ondskans uppsåt ned,
Som will des fall och stör des fred.

Låt det så bli och wara ditt,
Befolkadt, tryggadt, gladt och fritt,
På kärlek bördigt som på råd
Och uppfyllt af din Andas nåd.

Du hulpit det ur mörkret opp
 Liksom en blomma ur sin knopp,
 Så låt det ock till tidens slut
 Uti ditt hus få wecklas ut.

Det huset är ditt helga ord,
 En sol för himmel och för jord;
 Gif att det klart här lysa må
 Och aldrig mer ifrån oss gå!

Efter denna psalm, sedan barnen tagit
 affsked af sin goda lärarinna, wandrade de
 fremmande bort, men barnhemmets fhydds-
 lingar, sedan de intagit sin tarfliga aston-
 måltid och bedt astonbönen, slumrade snart
 alla in, och äfwen lärarinnan fick snart efter
 dem söka hwilan, som är så ljus efter en
 wäl använd dag. Då war det alldeles tyst
 i skolhuset i M., men derute, i den hög-
 tidliga Decemberratten, skeno himmelens ota-
 liga stjernwerldar ned, bewittnande, med sina
 i årtusenden lika tindrande eldar, att den-
 samme oföränderligt kärleksrike Fadren ifrån
 himmelen ser i kärleksfull omsorg ned än i
 dag på Mikael Agrikolas gömda, ringa, men
 genom Jesu Christi tro förherrligade foster-
 land.

